

Ђорђе Марјановић *

Прегледни научни чланак

УДК: 347.68

DOI: <https://doi.org/10.46793/GP.1701.043M>

**ДОПУШТЕНОСТ УГОВОРА О ДОЖИВОТНОМ
ИЗДРЖАВАЊУ ИЗМЕЂУ СУПРУЖНИКА:
НОРМАТИВНЕ ДИЛЕМЕ У КОНТЕКСТУ
САВРЕМЕНИХ ПОРОДИЧНИХ ИЗАЗОВА ****

Рад примљен: 30. 07. 2026.

Рад исправљен: 01.09.2026.

Рад прихваћен за објављивање: 25. 09. 2026.

Предмет истраживања је питање допуштености уговора о доживотном издржавању између супружника у домаћем праву. Овом питању се приступа са два аспекта: са једне стране, кроз сагледавање важећег нормативног оквира, а са друге стране, кроз испитивање могућег начина уређивања обавеза које произлазе из уговора о доживотном издржавању у случају прихватања одређених решења садржаних у Нацрту грађанског законика Републике Србије. У Нацрту грађанског законика као могућност је предвиђено допуштање закључења уговора о наслеђивању између супружника, уз истовремену забрану закључења уговора о доживотном издржавању између њих. У првом делу истраживања, аутор се бави питањем предмета уговора о доживотном издржавању са циљем сагледавања обавеза даваоца и примаоца издржавања. У другом делу истраживања, применом нормативног, догматског, упоредноправног метода, као и метода анализирања судских пресуда, аутор уочава pro et contra разлоге у вези са допуштеношћу уговора о доживотном издржавању између супружника. У трећем делу рада, аутор применом метода уобичајених за правна истраживања, сагледава постојање повезаности између уговора о доживотном издржавању и уговора о наслеђивању са циљем давања одговора на питање да ли би се обавеза доживотног издржавања могла предвидети уговором о наслеђивању уколико би он био допуштен у домаћем праву. У

* Истраживач приправник Института за упоредно право, dj.marjanovic@iur.ac.rs

** Овај рад је настао као резултат истраживања у оквиру пројекта „Право и циљеви одрживог развоја: Први део”, који у 2026. години спроводи Институт за упоредно право уз финансијску подршку Министарства науке, технолошког развоја и иновација (евиденциони број: 451-03-33/2026-03/200049 од 5. 2. 2026).

закључку аутор истиче да је закључење уговора о доживотном издржавању између супружника допуштено у складу са важећим нормативним оквиром, док би, у случају прихватања анализираног предлога из Нацрта грађанског законика, супружници могућност уређивања односа поводом доживотног издржавања остваривали посредством других правних инструмената.

Кључне речи: уговор о доживотном издржавању, уговор о наслеђивању, наследноправни уговори, уговори у наследном праву.

І УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Савремене демографске карактеристике, које се односе на континуирани пораст удела старијег становништва и продужени животни век, подстичу анализирање уговора чијим се закључењем настоји обезбедити адекватан положај у старијој животној доби. Истраживања здравствених карактеристика грађана у Републици Србији указују да знатан проценат старијих особа има функционална ограничења која се односе на ход, слух, вид, припрему хране, обављање кућних послова и куповине или коришћење тоалета.¹² При томе, резултати истраживања о положају старијих особа у Републици Србији указују да о старијим особама и њиховим потребама најчешће брину чланови породице, пријатељи, комшије или друге особе из непосредног окружења.³ Ангажовање на издржавању старијих особа, неретко доводи до економских губитака, јер су даваоци издржавања приморани да скрате број часова у којима су радно ангажовани, привремено напусте запослење или одложе спровођење одлука од значаја за сопствени професионални развој.⁴ У том контексту, као

¹ Вид. Т. Вељковић *et al.*, *Сиромаштво у сенци бриге и неге: утицај дуготрајне неге на сиромаштво старијих особа у Србији*, Београд, 2025, 10-11.

² Полазиште овог рада није претпоставка да све старије особе имају одређена ограничења услед којих не могу да сама старају о свим својим потребама, будући да би такав приступ водио неоправданој генерализацији у сагледавању њиховог положаја. Ипак, старије особе са својим особеностима и карактеристикама јесу потенцијално рањива група са могућим проблемима у којима им је неретко потребна помоћ. У протеклим годинама, све више се истиче потреба да се правима старијих приступи на систематизован и свеобухватан начин на међународном нивоу. Осим тога, полазиште овог рада није да се само старије особе јављају као примаоци издржавања с обзиром и да би такав приступ био неодговарајући. Превасходно истицање правног положаја старијих особа као примаоца издржавања повезано је са актуелним теоријским расправама о њиховом правном положају, а у контексту демографских промена.

³ Т. Вељковић *et al.*, *op. cit.*, 67.

⁴ N. Cahn, C. Huntington, E. Scott, *Family Law for the One-Hundred-Year Life*, The Yale Law Journal Vol. 123, 2023, 1721-1723.

Ђорђе Марјановић, Допуштеност уговора о доживотном издржавању између супружника: нормативне дилеме ... (стр. 43-62)

посебно значајно намеће се питање улоге и значаја уговора којима се регулишу права и обавезе даваоца и примаоца доживотног издржавања. Такве уговоре треба посматрати са једне стране као инструменте обезбеђивања сигурности, неге и достојанствене старости, а са друге стране као инструменте који омогућавају да давалац издржавања стекне одређену имовинску корист.

Као основни правни инструмент за уређивање односа у вези са доживотним издржавањем, у домаћем праву се традиционално издваја уговор о доживотном издржавању.⁵ Важећим Законом о наслеђивању,⁶ одређено је да се закључењем уговора о доживотном издржавању примаалац издржавања обавезује да се после његове смрти на даваоца издржавања пренесе својина тачно одређених ствари или каква друга права, а давалац издржавања се обавезује да га, као накнаду за то издржава и да се брине о њему до краја живота и да га после сахрани.⁷ Као спорно у вези са овим уговором, поставља се питање оправданости његовог закључења између супружника.⁸ Наиме, супружници су законски дужни да воде заједнички живот и да се међусобно поштују и помажу.⁹ Обавезе које произлазе из самог брачног односа отварају питање односа између законске обавезе међусобног помагања супружника и уговорне обавезе доживотног издржавања.¹⁰ Предмет овог истраживања је испитивање адекватности решења према којем уговор о доживотном издржавању могу пуноважно да закључе супружници. Предметно питање о

⁵ Обавеза доживотног издржавања може бити установљена и другим уговорима, као што су: уговор о уступању и расподели имовине за живота, уговор о поклону са налогом доживотног издржавања или уговором који би био сачињен у складу са општим правилима уговорног права. Вид: Ј. Арсић, Б. Станивук, *Раскид уговора о о доживотном издржавању и права наследника: у раскораку између закона и праксе*, Правни записи вол. 10 бр. 1, 2019, 142.

⁶ Закон о наслеђивању (ЗОН), *Службени гласник РС*, бр. 46/95, 101/2003 – одлука УСРС и 6/2015.

⁷ Чл. 194. ЗОН.

⁸ У литератури и судској пракси идентификује се низ спорних питања која се јављају у случајевима када се у улози уговорних страна код уговора о доживотном издржавању појављују супружници. Посебну пажњу привлаче ситуације у којима се давалац издржавања уговором обавезује на заснивање заједнице живота са примаоцем издржавања, иако се у време закључења таквог уговора већ налази у брачној заједници са другим лицем. О овом и другим спорним питањима, Вид. О. Антић, *Наследно право*, Београд, 2010, 353-355. У овом истраживању бавимо се анализом оправданости закључивања уговора о доживотном издржавању између супружника, док ћемо се осталим питањима бавити у другим истраживањима.

⁹ Чл. 25 Породичног закона (ПЗ), *Службени гласник РС*, бр. 18/2005, 72/2011 - др. закон и 6/2015.

¹⁰ Вид: М. Bukovac Puvача, S. Winkler, *Uzdržavanje starijih osoba kao ustavna, zakonska i ugovorna obveza-pravni okvir v. realnost*, u: Zbornik radova sa trinaestog međunarodnog naučnog skupa-Dani porodičnog prava (ur. A. Jašarbegović), Pravni fakultet Univerziteta „Džemal Bijedić”, Mostar 2025, 54.

могућности закључења уговора о доживотном издржавању између супружника је у правној доктрини било предмет истраживања још „средином“ прошлог века,¹¹ док је након доношења важећег Закона о наслеђивању у литератури изложено схватање да закључење уговора о доживотном издржавању између супружника више није спорно и да они такав уговор могу пуноважно закључити.¹² Предлог решења садржаних у Нацрту грађанског законика изнова актуелизује питање оправданости закључења овог уговора између супружника. Наиме, Нацртом грађанског законика Републике Србије предвиђено је решење према којем би, у случају прихватања могућности закључења уговора о наслеђивању између супружника, њима било онемогућено закључење пуноважног уговора о доживотном издржавању.¹³ Управо због тога, приступ овом истраживању подразумева: 1) испитивање односа између обавеза даваоца издржавања из уговора о доживотном издржавању у односу на опсег обавеза који за супружнике произлази из постојања брачног односа; 2) испитивање могућности да се уговором о наслеђивању предвиди обавеза доживотног издржавања између супружника.

¹¹ Вид: Ј. Хекман, *О правном карактеру уговора о доживотном издржавању*, Југословенска адвокатура бр. 3-4, 1956, 15-20.

¹² З. Поњавић, *Развод брака уговорних страна из уговора о доживотном издржавању*, у: Зборник радова Уговор о доживотном издржавању (ур. Г. Стојановић, Н. Петрушић), Удружење за грађанско процесно и арбитражно право, Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш 1997, 11. Ипак, током спровођења овог истраживања дошли смо до сазнања да поједини јавни бележници заступају становиште према којем уговор о доживотном издржавању не може бити закључен између супружника због постојања обавеза које произлазе из брачног односа. У том контексту, у одговорима на упите упућене јавним бележницима путем електронске поште, којима смо настојали да утврдимо заступљеност оваквих уговора у њиховој пракси, као и садржину појединих закључених уговора, поједини бележници навели су да у својој пракси не сачињавају уговоре о доживотном издржавању између супружника услед постојања законске обавезе издржавања. Слично томе, у појединим истраживањима аутори указују да постоје јавни бележници који децидно одбијају да потврде уговор о доживотном издржавању због схватања да се по правилу ради о симулованим уговорима којима се изигравају права нужних наследника. Вид. Г. Јовановић, *Јавнобележничке исправе о правним пословима: са посебним освртом на послове располагања непокретностима, докторска дисертација*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2025, 336. Наведено указује да питање допуштености закључења ових уговора и даље може бити спорно у пракси. С друге стране, на основу захтева упућеног домаћим судовима ради достављања информација од јавног значаја, којим је затражено достављање пресуда у вези са уговорима о доживотном издржавању између супружника, остварили смо увид у поједине судске одлуке и утврдили да се овакви уговори у пракси ипак закључују. У наставку истраживања предмет анализе биће поједине пресуде које су нам судови доставили на основу наведеног захтева.

¹³ Чл. 2794, Нацрт грађанског законика, <https://www.paragraf.rs/dnevne-vesti/260615/260615-nacrt-gradjanskog-zakonika.html>, датум посете: 23. 07. 2026.

Значај истраживања препознајемо у карактеристикама савременог правног промета који одликује потреба за закључивањем уговора код којих је доживотно издржавање предмет уговорне обавезе. Таква истраживања неретко се спроводе и у упоредном праву,¹⁴ а као узрок тога истичу се схватања према којима су демографске промене, старост становништва, продужавање животног века и потреба за обезбеђивањем неге старијих један од највећих изазова савременог друштва. У праву Републике Србије, потреба за истраживањем ових уговора произлази и из чињенице да алтернативни механизми пружања помоћи старијим особама, који би подразумевали доступност професионалних неговатеља са уређеним радноправним статусом, још увек нису у довољној мери развијени и доступни, те је стога уговор о доживотном издржавању нарочито значајан инструмент обезбеђивања издржавања.¹⁵

II ПРЕДМЕТ УГОВОРА О ДОЖИВОТНОМ ИЗДРЖАВАЊУ

Продужавање животног века указује на све већи број лица која, упркос могућим ограничењима у обављању свакодневних животних активности, проузрокованим хроничним обољењима проводе дужи период живота у позној животној доби. Како би се превазишла могућа функционална ограничења, ова лица могу, у границама слободе уговарања, уредити односе који ће им обезбедити одговарајући степен сигурности, неге и подршке у будућности. Као спорно намеће се питање на који начин уговором дефинисати садржину обавезе даваоца издржавања, имајући у виду да прималац доживотног издржавања, уговор закључује ради задовољења различитих животних потреба које се током трајања уговора могу мењати.

Потребе особа којима су одређене животне функције ограничене могу бити најразличитије услед чега је уговорно прецизирање таквих обавеза од значаја и за даваоца и за примаоца издржавања. На основу анализирања теоријске грађе¹⁶ и судске праксе,¹⁷ примећујемо да се као предмет обавезе

¹⁴ Примера ради: М. Espejo Lerdo de Tejada, *El contrato de alimentos para proteger al cónyuge o a la pareja: contrato de alimentos entre cónyuges y contrato de alimentos a favor del cónyuge*, у: *La protección del cónyuge viudo* (dir. P. Represa Polo, J. Pablo Murga Fernandez), Atelier Libros Jurídicos, Barcelona 2025, 245-275.

¹⁵ О улози државе у обезбеђивању дуготрајне неге вид.: М. Драгићевић, *О потреби за дуготрајном негом и улози државе у њеном обезбеђивању*, Зборник радова Правног факултета у Нишу бр. 64 (104), 2025, 245-268.

¹⁶ Вид. Н. Суботић Константиновић, *Уговор о доживотном издржавању*, Београд, 1968, 67-78; Б. Милетић, Г. Тишић, *Предмет уговора о доживотном издржавању*, у: Зборник радова Уговор о доживотном издржавању (ур. Г. Стојановић, Н. Петрушић), Удружење за грађанско процесно и арбитражно право, Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш 1997, 35-46; Д. Живојиновић, *Предмет уговора о доживотном издржавању*, у: *Услађивање правног система Србије са стандардима Европске уније*

даваоца издржавања одређују: набавка хране, куповина лекова, куповина одеће или обуће, одржавање хигијене у стану, давање „цепарца“, успостављање заједнице живота и одржавање заједничког домаћинства, омогућавање пристojног живота према годинама примаоца издржавања и његовом здравственом стању,¹⁸ куповина енергената за грејање, пружање свакодневне или повремене пажње, припремање дијеталне хране, омогућавање посеђивања музеја, изложби или гледања позоришних представа. Разноврсност животних потреба лица којима је потребно издржавање указује на неопходност што прецизнијег одређења обавезе издржавања, а све са циљем заштите правног положаја примаоца издржавања и учвршћивања уверења да ће у периоду старости остваривати све потребе у погледу којих му буде потребна подршка другог лица. При томе, прецизно одређење уговорних обавеза доприноси избегавању сукоба у контексту могућих тврдњи да давалац издржавања неадекватно или неблаговремено извршава своје уговорне обавезе. Ипак, уколико уговорне стране не уговоре изричито обавезе у вези са давањем издржавања, примениће се одредба Закона о наслеђивању којом је предвиђено шта нарочито, уколико уговором није нешто друго предвиђено, обухвата обавеза издржавања. У том случају обавезе даваоца издржавања су да примаоцу издржавања обезбеди становање, храну, одећу и обућу, одговарајућу негу у болести и старости, трошкове лечења и давања за свакодневне уобичајене потребе како би се примаоцу издржавања обезбедило задовољење свих потреба које, услед старости, болести или других околности, више није у могућности да самостално задовољи.¹⁹

Сходно потребама које примаоци издржавања могу имати, од значаја је да уговор о доживотном издржавању закључе са себи блиском особом. Како се то наводи у теорији, прималац издржавања има оправдани интерес да издржавање прима од лица са којим је у блиском односу.²⁰ Потребне примаоца издржавања у појединим случајевима могу захтевати континуирану и интензивну подршку,

(ур. М. Мићовић), књ.7, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац 2019, 327-329; Н. Стојановић, *Наследно право*, Ниш, 2022, 393.

¹⁷ Вид. Пресуда Врховног суда Републике Србије, бр. Рев. 15620/2020, од: 16. 11. 2023, пресуда доступна на интернет страници Врховног суда Републике Србије; Пресуда Апелационог суда у Нишу, бр. Гж 1966/2022, од: 5. 07. 2022, пресуда доступна на интернет страници Апелационог суда у Нишу.

¹⁸ Код уговора са трајним престацијама, као што је уговор о доживотном издржавању, неопходно је узети у обзир могућност промена животних околности примаоца издржавања, које могу довести до измене и повећања обима његових потреба. Стога се у теорији оправдано истиче потреба да садржај обавеза буде довољно флексибилно одређен, како би се омогућило њихово прилагођавање променљивим потребама примаоца издржавања, али и даваоца издржавања. Вид. Д. Живојиновић, *op. cit.*, 328.

¹⁹ Чл. 194, ст. 3, ЗОН.

²⁰ М. Вукотић, *Правне последице смрти даваоца издржавања*, Анали Правног факултета Универзитета у Београду бр. 1, 2025, 208.

која подразумева вишечасовну или целодневну негу, као и помоћ при обављању свакодневних активности.²¹ Услед посебне природе обавеза издржавања, избор лица са којим ће бити закључен уговор о доживотном издржавању условљен је степеном поверења између уговорних страна и њиховом међусобном блискошћу. Будући да се обавезе даваоца издржавања у појединим случајевима непосредно односе на задовољење основних животних потреба примаоца издржавања и обезбеђивање његове свакодневне егзистенције, последице неодговарајућег избора уговорног партнера могу бити нарочито тешке. У случају да давалац издржавања неадекватно извршава обавезе које произлазе из уговора о доживотном издржавању, прималац издржавања може захтевати раскид уговора. Међутим, и поред могућности раскида уговора, благовремено и адекватно задовољење његових основних животних потреба може бити угрожено. Управо због тога, избор уговорног партнера код уговора о доживотном издржавању представља један од кључних предуслова за стабилно и континуирано обезбеђивање потреба примаоца издржавања.

Прималац издржавања се обавезује да се у току извршења уговора понаша у складу са начелом савесности и поштења као и да се на даваоца издржавања пренесе својина тачно одређених непокретних или покретних ствари у тренутку његове смрти а који су примаоцу издржавања припадали у тренутку закључења уговора. При томе предмет примаочеве обавезе може бити све оно што може бити предмет било које уговорне облигације, изузев примаочеве заоставштине, односно ствари и права која ће се затећи у његовој заоставштини.²² За разлику од домаћег права, у појединим правима земаља региона допуштено је да се прималац издржавања обавезе да на даваоца издржавања пренесе и будућу имовину односно будућу ствар. Као аргумент

²¹ У литератури је заступљено схватање да уговарање обавезе исплате фиксних новчаних износа у периодичним интервалима до краја живота упућује на закључак да је реч о уговору о доживотној ренти. У том смислу, да би се радило о уговору о доживотном издржавању, неопходно је да обавеза даваоца не буде сведена искључиво на новчана давања, већ да обухвати и пружање помоћи, неге, услуга или других облика издржавања. С тим у вези, код уговора о доживотном издржавању новчана давања могу представљати само један од елемената обавезе издржавања, па тако могу бити уговорена ради подмиривања дела трошкова смештаја примаоца издржавања у дому за стара лица, плаћања режијских трошкова стана у којем прималац живи, сношења трошкова набавке лекова, као и других издатака повезаних са здравственом заштитом и медицинским услугама. Вид. Е. Bikić, S. Suljević, *Nasljedno pravo*, Теџањ, 2014, 244. Супротно томе, примењујући метод анализирања случаја и то анализирања судских пресуда, увидели смо да су у пракси закључивани уговори код којих се обавеза издржавања састојала у финансијској помоћи која се плаћа на месечном нивоу, а да је обавеза примаоца издржавања да уступи непокретност. Вид. Пресуда Врховног суда Републике Србије, бр. Рев 19540/2022, од: 4. 09. 2024.

²² Д. Ђурђевић, *Институције наследног права*, Београд, 2024, 252.

због којег је овакво становиште оправдано, у хрватској правној теорији, истиче се то, да је у њиховом праву допуштено закључење уговора о поклону будућих ствари до висине половине имовине, па се сматра да, ако је располагање будућом имовином дозвољено у оквиру бестеретног правног посла, утолико пре треба допустити такво располагање и у оквиру теретног уговора.²³

III О ДОЗВОЉЕНОСТИ УГОВОРА О ДОЖИВОТНОМ ИЗДРЖАВАЊУ ИЗМЕЂУ СУПРУЖНИКА: *PRO ET CONTRA*

Како је већ истакнуто у уводним разматрањима овог рада, питање оправданости закључивања уговора о доживотном издржавању између супружника представља једно од традиционално спорних питања домаћег наследног права. Анализом правне теорије, судске праксе и нормативних предлога који су се односили на уређење овог питања, могу се издвојити два супротна схватања. Према једном, уговор о доживотном издржавању између супружника не треба допустити, док према другом уговор о доживотном издржавању између супружника треба допустити, али уз испуњење посебних услова који се односе на садржину обавезе даваоца издржавања.

Међу аргументима који се у домаћој правној књижевности, како старијој тако и савременој, истичу у прилог недопуштености уговора о доживотном издржавању између супружника, посебно место заузима становиште да је овакав уговор у колизији са законском обавезом издржавања супружника.²⁴ При томе, аутори указују да је уговарање доживотног издржавања између супружника противно прописима којима се уређују брачни односи,²⁵ да стабилност личних односа може бити нарушена алеаторном природом уговора о доживотном издржавању,²⁶ или да је уговор о доживотном издржавању између супружника повод за правну и моралну деградацију брака, односно да у себи крије мотиве који су противни моралним основама брака.²⁷ Наведена схватања о немогућности да супружници закључе пуноважан уговор о доживотном издржавању могу се довести у везу са личним правима и дужностима супружника у вези са којима није могуће споразумевати се, нити их вољом мењати.²⁸ У такве обавезе, сврставају се и оне обавезе које би могле

²³ V. Gorenc et al., *Komentar Zakona o obveznim odnosima*, Zagreb, 2014, 929.

²⁴ Б. Пајтић, *Брачни имовински уговор-докторска дисертација*, Правни факултет Универзитета у Новом Саду, Нови Сад, 2008, 65.

²⁵ А. Гамс, *Брачно и породично имовинско право*, Београд, 1966, 84.

²⁶ Нав. према: Д. Радић, *Имовински односи у браку*, Бања Лука, 2016, 385.

²⁷ М. Младеновић, *Породично право - Књига 2*, Београд, 1981, 672.

²⁸ Како се то истиче у литератури, правилно функционисање породице као микрокосма и темеља сваког друштва залог је правилном постојању и правилном развоју друштва. У том смислу, законодавац ограничава могућност супружницима да уговором уређују лична питања. Са аспекта посматрања аутономије воље као темељног начела грађанског права, потребно је указати да је слобода уговарања супружника ограничена

Ђорђе Марјановић, Допуштеност уговора о доживотном издржавању између супружника: нормативне дилеме ... (стр. 43-62)

бити предмет уговора о доживотном издржавању, као што је то обавеза узајамног помагања и поштовања. Осим тога, Закон о наслеђивању садржи одредбу према којој надживели супружник губи право законског наслеђивања ако је заједница живота са оставиоцем, пре отварања наслеђа, трајно престала његовом кривицом.²⁹ У домаћој судској пракси, уочавамо схватања према којима до губитка права законског наслеђивања долази у случају када тужена није водила бригу о супругу, нити му је пружала помоћ и негу у време болести када му је то било најпотребније, а што се уобичајено очекује од брачног другог.³⁰ У контексту оваквог приступа судова, могло би се доћи до схватања да је брига о супружнику и испуњавање појединих брачних дужности услов за стицање права наслеђивања. Отуда, у светлу такве законске одредбе и схватања садржаних у судској пракси може се поставити питање оправданости закључивања уговора о доживотном издржавању између супружника.

Сам по себи, брак би требало да представља животну заједницу у којој супружници у највећој могућој мери остварују своју личност, делећи како тренутке успеха и радости, тако и животне неуспехе и искушења. Заснован на узајамном разумевању, поверењу и солидарности, брак омогућава супружницима да заједничким снагама превазилазе животне тешкоће и изазове, чинећи свакодневни живот стабилнијим, лакшим и испуњенијим.³¹ Управо из овог разлога, као централно питање намеће се да ли је уговор о доживотном издржавању између супружника заиста неспојив са природом брачне заједнице или је, ипак, реч о два различита извора обавеза које могу постојати паралелно.

У иностраној литератури такође уочавамо схватања да уговор о издржавању између супружника не треба дозволити услед колизије законске и уговорне обавезе издржавања. Тако, у шпанској правној књижевности, у којој се анализира уговор о издржавању (*pactos de alimentos*), поједини аутори истичу да овај уговор не може бити пуноважан уколико би њиме један супружник преузео уговорну обавезу која већ произлази из закона.³² Према оваквим схватањима, уговор би био недопуштен због недостатка потребе да се уговором уреди обавеза издржавања, будући да би се њиме један супружник обавезао на испуњење чинидбе коју је већ дужан да пружа на основу брачног

супружничким правима и дужностима с обзиром да између њих постоје права и обавезе које не могу уговором мењати. Вид. Б. Стјепановић, *Садржина брачног уговора, докторска дисертација*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2021, 59. Вид. Д. Радић, Д. Ђеранић, *Породично право*, Источно Сарајево, 2025, 147; Б. Пајтић, *op. cit.*, 67.

²⁹ Чл. 25, ст.1, тач. 3, ЗОН.

³⁰ Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, бр. Гж 554/11, од: 23. 11. 2011, Нав. према: Апелациони суд у Новом Саду, Билтен судске праксе, Нови Сад, 2012, 104-107.

³¹ О. Цветић Јанчић, *Породично право - Књига 1, Брачно право*, Нови Сад, 1995, 121.

³² Вид. С. Berenguer Albaladejo, *Pactos de alimentos entre cónyuges: naturaleza jurídica y desistimiento unilateral*, Actualidad jurídica Iberoamericana 8 (2), 2018, 86.

односа.³³ У тамошњој литератури, могућност да супружници закључе уговор о издржавању у више наврата је анализирана у контексту пресуде Врховног суда Шпаније,³⁴ којом је заузет став да уговор о издржавању закључен пре ступања уговорних страна у брак неће на исти начин производити правно дејство након закључења брака. Наиме, према схватању тамошњег суда у предметној пресуди, ступањем у брак настаје законска обавеза међусобног издржавања, помоћи и солидарности између супружника, која представља правни основ са истоветним обавезама.³⁵

Насупрот схватању према којем закључење уговора о доживотном издржавању између супружника не би требало дозволити због постојања законске обавезе издржавања, у правној литератури заступљено је и становиште према којем законска и уговорна обавеза издржавања могу постојати паралелно, односно „једна поред друге“.³⁶ У том смислу, са једне стране „стоје“ лична права и дужности супружника, која су императивне природе, и представљају минимални садржај који једна животна заједница мора испуњавати да би се могла сматрати браком. Помоћ, подршка, солидарност и издржавање представљају суштинске елементе брачне заједнице који произлазе из самог постојања брака. Са друге стране „стоје“ обавезе из уговора о доживотном издржавању које су по својој природи другачије него законска обавеза помоћи и подршке или законске обавезе издржавања.

Законска обавеза издржавања заснива се непосредно на закону и настаје када су испуњени законом предвиђени услови, односно када један супружник нема довољно средстава за живот, а неспособан је за рад или је незапослен, при чему се њен обим одређује према потребама повериоца издржавања и могућностима дужника издржавања.³⁷ При томе, обавеза пружања поштовања

³³ C. Diaz Ordas, *La configuración legal del contrato de alimentos como instrumento adecuado para garantizar cuidados a personas vulnerables. En particular, su aleatoriedad y onerosidad*, Actualidad jurídica iberoamericana 24bis, 2026, 360-361.

³⁴ Пресуда Tribunal Supremo, Rec. num. 3711/1955, од: 18. 01. 2001, пресуда доступна на: <https://vlex.es/vid/cesion-reserva-usufructo-vitalicio-15205002>, датум посете: 29. 07. 2026.

³⁵ Наведени случај указује на различите чињеничне и правне ситуације у којима се може поставити питање пуноважности уговора о доживотном издржавању, односно обима и дејства права и обавеза које из њега произлазе. Тако, уговор о доживотном издржавању може бити закључен пре закључења брака што отвара питање његовог дејства у току брака. Затим, уговор може бити закључен за време брака, али се може отворити питање његовог дејства у случају развода супружника који су уговорне стране. Напошетку, уговор о доживотном издржавању може бити закључен условно, као уговор који ће производити дејство у случају да дође до развода брака.

³⁶ О аргументима због којих супружницима треба дозволити закључење уговора о доживотном издржавању, у домаћој литератури вид: Р. Суџум, *Уговори између супружника, магистарски рад*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 1975, 104-105; О. Антић, *op. cit.*, 354.

³⁷ M. Bukovac Puvača, S. Winkler, *op. cit.*, 54.

Ђорђе Марјановић, Допуштеност уговора о доживотном издржавању између супружника: нормативне дилеме ... (стр. 43-62)

и помагања³⁸ одређена је на апстрактан начин услед чега је различити супружници могу схватити на различити начин. У том смислу, интерес супружника може бити да уговором прецизирају потребе које се односе на доживотно издржавање као и да предвиде одговарајућу накнаду за то. Свакако, интереси супружника и њихова заједничка воља могу налагати да се солидарност између њих манифестује тако што ће супружник који располаже материјалним средствима, таквим средствима располагати у циљу одговарајућег признања и компензације за посебан вид помоћи и неге коју му други супружник пружа.³⁹

Карактеристика законске обавезе пружања помоћи и подршке јесте да није праћена санкцијом која би омогућила њено принудно остваривање или право на новчану накнаду штете у случају неизвршења законске обавезе.⁴⁰ При томе, реч је о строго личној обавези, чија је садржина везана за лични однос супружника и која, услед своје личне природе, не прелази на наследнике. Насупрот томе, код уговора о доживотном издржавању у случају неиспуњења или неадекватног извршавања уговорних обавеза,⁴¹ прималац издржавања може захтевати раскид уговора и евентуално право на накнаду штете услед постојања уговорне одговорности.⁴² Док је законска обавеза издржавања строго везана за лични однос супружника код уговора о доживотном издржавању смрт даваоца издржавања пре примаоца издржавања не доводи нужно до престанка уговорног односа. Наиме, ако давалац издржавања премине пре примаоца издржавања, његов супружник и потомци који су позвани на наслеђе, могу преузети испуњење уговорних обавеза, уколико на то пристану, што може представљати значајан вид сигурности за примаоца издржавања.⁴³ Сходно томе, да се у овом истраживању бавимо питањем допуштености уговора о доживотном издржавању између супружника, уколико би прималац

³⁸ Супружници су дужни да воде заједнички живот те да се узајамно поштују и помажу. Вид. чл. 25, Породични закон, *Службени гласник РС*, бр. 18/25, 72/2011 – др. закон и 6/2025.

³⁹ Слично томе, вид. Р. Суџум, *op. cit.*, 105.

⁴⁰ Како се то наводи у доктрини породичног права, нека од принудних права нису снабдевена непосредном санкцијом. У том смислу, поједини аутори илустративно наводе да „жена не може натерати мужа да јој помаже у кућним пословима посредством принудних права која се везују за брак”. Вид. М. Младеновић, *Права и дужности супружника личне природе у праву социјалистичких земаља*, Анали Правног факултета у Београду бр. 34 (6), 1986, 618.

⁴¹ О неизвршењу уговора у српском позитивном праву, Вид: К. Јовичић, С. Вукадиновић, *Неизвршење уговора, уговорна одговорност и накнада штете*, Београд, 2023, 99-107.

⁴² Ј. Арсић, Б. Станивук, *op. cit.*, 147-148.

⁴³ Вид. Д. Илић, *Престанак уговора о доживотном издржавању у случају смрти даваоца издржавања*, у: Зборник радова Правног факултета Универзитета у Крагујевцу (ур. Д. Вујисић), Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац 2024, 470.

издржавања надживео даваоца издржавања, тада би обавеза даваоца издржавања могла да пређе једино на потомке који су позвани на наслеђе и који су на то пристали.⁴⁴ Као још једна разлика између са једне стране законске обавезе помоћи и помагања супружнику и са друге стране уговорне обавезе издржавања уочава се то што су обавезе које произлазе из брака ограничене законом утврђеним стандардима док садржина обавеза из уговора о доживотном издржавању зависи од воље и интереса уговорних страна, изражених кроз конкретизацију предмета уговора. Због тога уговор о доживотном издржавању може допринети учвршћивању сигурности код примаоца издржавања што може представљати и разлог за закључење уговора са супружником. Осим тога, сходно природи обавеза даваоца издржавања и *intuitu personae* карактеристикама уговора, сужавање опсега слободе уговарања и то ограничавањем слободе избора друге уговорне стране могло би се штетно одразити на функцију коју овај уговор треба да има у правном промету. Ипак, као кључно спорно питање, у вези са односом између уговорне обавезе доживотног издржавања и обавеза које произлазе из брака, издваја се: према којим критеријумима је могуће разграничити обавезе које супружници имају већ на основу самог брачног односа од оних које представљају самосталну уговорну обавезу засновану на уговору о доживотном издржавању?

У домаћој судској пракси, уочавамо више пресуда⁴⁵ у којима су судови у образложењима пресуда указали да се обавеза издржавања извршавала на начин који превазилази уобичајене бриге супружника у браку. Примера ради, у једној од анализираних пресуда, суд је утврдио да је прималац издржавања још

⁴⁴ Приликом анализирања пресуда из домаће судске праксе, уочили смо ону у којој је суд утврдио да је прималац издржавања, пре закључења уговора о доживотном издржавању са својом супругом, као даваоцем издржавања, разговарао са њеном ћерком из првог брака о могућности да преузме бригу и старање о њему у случају да он, као прималац издржавања, надживи даваоца издржавања. Вид. Пресуда Вишег суда у Новом Саду, бр. П 452/19, од 23. 2. 2022, необјављена пресуда. Овакви и слични случајеви указују на то да прималац издржавања може имати интерес да се извршавање обавеза из уговора о доживотном издржавању настави и у случају његовог надживљавања даваоца издржавања. Вид. и: Н. Крстић, *Правне последице претходне смрти даваоца издржавања код уговора о доживотном издржавању*, Зборник радова Правног факултета у Нишу бр. 104, 2025, 41. Сматрамо да, ради заштите таквог интереса примаоца издржавања, није оправдано сужавати опсег аутономије воље у погледу избора друге уговорне стране приликом закључења уговора о доживотном издржавању. Ово нарочито имајући у виду да прималац издржавања не може раскинути уговор услед саме смрти даваоца издржавања, због чега приликом избора друге уговорне стране треба да води рачуна и о могућим последицама које могу наступити у случају да надживи даваоца издржавања.

⁴⁵ Примера ради: Пресуда Врховног суда Републике Србије, бр. Рев. 15633/2023, од: 8. 11. 2023, пресуда доступна на сајту Врховног суда Републике Србије; Пресуда Врховног суда Републике Србије, бр. Рев. 26529/2023, од: 20. 05. 2025, пресуда доступна на сајту Врховног суда Републике Србије.

Ђорђе Марјановић, Допуштеност уговора о доживотном издржавању између супружника: нормативне дилеме ... (стр. 43-62)

у првим годинама брачног односа почео да се суочава са озбиљним здравственим тегобама, које су временом постајале све израженије. Због хроничних обољења и процене лекара да ће му у будућности бити потребна све интензивнија нега и помоћ, супружници су разговарали о начину обезбеђивања његове будуће заштите. Иако је супруга изразила спремност да се о њему стара, прималац издржавања је инсистирао да се обавеза издржавања дефинише уговором о доживотном издржавању. Према утврђеном чињеничном стању, супруг је сматрао да ће се његово здравствено стање временом погоршавати и да ће обавезе супруге превазилазити уобичајене брачне дужности. Обавезе даваоца издржавања обухватале су, између осталог, помоћ приликом одласка у тоалет, за којим је прималац издржавања имао потребу на сваких 15 до 20 минута, помоћ у одржавању личне хигијене, као и приликом облачења и свлачења гардеробе. Услед свог здравственог стања, прималац издржавања није био способан за самостално коришћење тоалета, обување, везивање пертли, обување чарапа, сечење ноктију на ногама, одржавање хигијене стопала, као ни за самостално коришћење прописане терапије. Осим наведеног, давалац издржавања је преузео и већи део послова у оквиру делатности коју су супружници заједнички обављали. Напослетку, суд у анализираној пресуди истиче да сама чињеница да су уговор о доживотном издржавању закључили супружници не представља сметњу за његово закључење, нарочито имајући у виду да су обавезе које је давалац издржавања преузео по свом обиму и интензитету „превазилазиле уобичајену бригу према супружнику“. Према оцени суда, управо због таквог обима пружене неге, помоћи и пажње, прималац издржавања је желео да се „одужи“ за сву бригу и негу коју му је давалац издржавања пружио, односно за „жртву“ коју је, како је сам наводио, давалац издржавања поднео.⁴⁶

Анализирајући предметну пресуду, уочавамо да је суд посебан значај придао околности да су обавезе које је преузео давалац издржавања по свом обиму и интензитету превазилазиле уобичајену бригу која произлази из брачне заједнице. У још једној пресуди која је била предмет наше анализе, увидели смо да је суд посебан значај придао околности да је примаоцу издржавања у толикој мери било нарушено здравствено стање да му је туђа нега и помоћ била неопходна, да је она подразумевала честу помоћ при учесталом одласку код лекара, у кретању, у обављању хигијенских потреба, те је суд утврдио да је такав обим обавеза даваоца издржавања оправдао сврху и циљ располагања имовином уговором о доживотном издржавању и поред постојања брачног односа, а самим тим и дужности које се везују за брак.⁴⁷ Приступ и схватања суда из предметних анализираних пресуда, могу се довести у везу са

⁴⁶ Пресуда Вишег суда у Новом Саду, бр. П 887/2023, од: 9. 10. 2024, необјављена пресуда.

⁴⁷ Пресуда Врховног суда Републике Србије, бр. Рев 1615/2021, од: 21. 10. 2022, пресуда доступна на сајту Врховног суда Републике Србије.

савременим схватањима о значају давања имовинске противчинидбе за пружену негу и старање о зависним члановима породице.⁴⁸ Наиме, у савременој литератури указује се да чланови породице често преузимају улогу неплаћених неговатеља, пружајући дуготрајну и интензивну помоћ својим блиским лицима, без одговарајуће накнаде за такав рад.⁴⁹ При томе, такви облици неге могу бити праћени различитим економским губицима, али и психофизичким напорима и тешкоћама. Полазиште оваквог приступа заснива се на преиспитивању традиционалне претпоставке према којој се породична брига подразумева као бесплатна и морална обавеза која не захтева давање посебне противчинидбе. Свакако, такав приступ не подразумева да све облике породичне солидарности треба свести на економску вредност, већ се истиче значај препознавања стварног напора, времена и одрицања које дуготрајна нега подразумева и која може превазилазити уобичајене обавезе које се везују за брак.

У упоредном праву уочавамо настојање законодаваца, али и правне теорије, да истакну значај давање одговарајуће накнаде особама које пружају негу старијим особама у породици. Тако је реформом наследног права у Аустрији 2015. године уведен институт *Pflegevermächtnis*, којим се лицима блиским оставиоцу која су му пружала негу најмање шест месеци током последње три године пре његове смрти признаје право на одређено давање из заоставштине уколико му накнада за пружену негу није извршена по другом основу. Значајно је да у круг лица која могу остварити ово право спада и супружник оставиоца, уколико испуњава законом прописане услове у погледу пружене неге.⁵⁰ У доктрини се уочавају схватања да однос према породичној бризи о старијим особама подразумева и одражава идеју породичне солидарности, али да то не значи да она нужно треба бити бесплатна⁵¹ или да уговор о доживотном издржавању између супружника може допринети

⁴⁸ N. Cahn, C. Huntington, *op. cit.*, 1721-1723.

⁴⁹ О правном положају неформалних неговатеља, а између осталог и чланова породице, вид. М. Сјеничић, М. Миленковић, С. Николић Попадић, *Неформални неговатељи старијих у Србији-ка препознавању формалног статуса*, Становништво бр. 1, 2024, 85-101.

⁵⁰ У домаћој теорији, о овом институту вид. И. Ђокић, *Наследноправна сингуларна сукцесија на основу закона, докторска дисертација*, Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш, 2020, 162; У иностраној теорији о овом институту вид. M. Schauer, *Codification of Civil Law in Austria*, in: *Codification of civil law: assessment, reforms, options* (ed. E. Veress), Central European Academic, Budapest, Miskolc 2024, 486; A. Braun, *Compensating unpaid domestic care in the testamentary context II: Possible approaches and potential objections*, Edinburgh Private Law Blog, 2022, <https://blogs.ed.ac.uk/private-law/2022/12/07/compensating-unpaid-domestic-care-in-the-testamentary-context-ii-possible-approaches-and-potential-objections/>, датум посете: 25. 07. 2026.

⁵¹ A. Röthel, *Familiäre Alterspflege und Erbrecht Paradoxien und Ambivalenzen*, In: *Handbuch Sorgearbeit, Sorgebeziehungen und das Recht-Caring and the Law* (eds. M. Cottier, K. Scheiwe, C. Voithofer), Springer, Berlin 2026, 350.

обезбеђивању достојанствене старости, услед тога што други облици обезбеђивања издржавања томе не доприносе у потпуности.⁵² Такође у литератури уочавамо и ставове према којима се право на „награду“ пружаоцима издржавања повезује са променама у савременим породичним односима, пре свега са слабљењем традиционалних облика породичне солидарности и све већом потребом за правним признањем рада лица која преузимају бригу о старијим члановима породице.⁵³

На основу анализе теоријске грађе, појединих нормативних решења из упоредног права, као и појединих пресуда из домаће судске праксе, мишљења смо да закључење уговора о доживотном издржавању између супружника не треба посматрати као одступање од начела породичне солидарности. Напротив, реч је о инструменту обезбеђивања издржавања који омогућава адекватно вредновање неге и подршке када њихов обим и интензитет превазилази оно што се може сматрати уобичајеним садржајем брачних обавеза. Наведено схватање произлази из тога што прималац издржавања на тај начин може адекватно вредновати лични и имовински ангажман даваоца издржавања и спречити да његова спремност на пружање помоћи и неге буде схваћена као „прекомерна жртва“ која произлази искључиво из обавеза које се везују за брак. Уместо да се закључивање уговора о доживотном издржавању између супружника без његове свеобухватне анализе у сваком конкретном случају посматра као средство злоупотребе, овакве уговоре најпре треба посматрати као вољан избор да се обавеза доживотног издржавања повери најближој особи и да јој се за то за узврат пружи одговарајућа накнада. При томе, потребно је имати у виду да резултати истраживања спроведених у Републици Србији указују на то да је неформална подршка коју чланови породице пружају старијим особама често ограничена услед пословних обавеза или недостатка времена.⁵⁴ Стога сматрамо да не би требало ограничавати могућност да прималац издржавања своје издржавање обезбеди закључењем уговора о доживотном издржавању, којим ће надокнадити губитке које давалац издржавања трпи пружањем интензивне и дуготрајне неге, а који превазилазе оно што се уобичајено очекује у оквиру брачне обавезе узајамног помагања.

IV ДОПУШТЕНОСТ УГОВАРАЊА ДОЖИВОТНОГ ИЗДРЖАВАЊА У ОКВИРУ УГОВОРА О НАСЛЕЂИВАЊУ

Поред схватања да уговор о доживотном издржавању између супружника не би требало дозволити због његове могуће колизије са законском обавезом

⁵² M. Bukovac Pivača, S. Winkler, *op. cit.*, 54.

⁵³ D. Hacker, *Inheritance law and the challenge of securing care in old age*, In: *Inheritance and the Right to Bequeath Legal and Philosophical Perspectives* (eds. H.C. Schmidt, D. Holiday, T. Gutmann), Routledge, Abingdon 2023, 161.

⁵⁴ Т. Вељковић *et al.*, *op. cit.*, 67-69.

издржавања која произлази из брака, у литератури је присутно и становиште према којем би закључење оваког уговора требало искључити јер се њиме може заобићи забрана закључивања уговора о наслеђивању. Осим тога, у литератури су присутна и схватања према којима би укидање могућности закључења уговора о доживотном издржавању између супружника, уз истовремено допуштање закључења уговора о наслеђивању између њих, представљало квалитативан помак, будући да би се на тај начин смањио број симулованих уговора, а тиме би се допринело јачању правне сигурности и заштити положаја нужних наследника и поверилаца.⁵⁵ Оваква схватања указују на потребу испитивања да ли ће обавеза доживотног издржавања моћи да се предвиди у уговору о наслеђивању, што је посебно значајно имајући у виду већ изложен нормативни предлог који је садржан у Нацрту грађанског законика.

Применом историјскоправног метода уочава се да су у ранијим временским периодима постојале дилеме у погледу разграничења уговора о доживотном издржавању и уговора о наслеђивању, што је довело и до формирања бројних и међусобно различитих теоријских становишта. Најпре, увођење уговора о доживотном издржавању у домаће право, било је праћено укидањем уговора о доживотном издржавању који је познавао Српски грађански законик.⁵⁶ Тако, Законом о наслеђивању из 1955. предвиђено је да уговор којим се један уговорник обавезује да издржава доживотно другог уговорника, или неко треће лице, а у коме други уговорник изјављује да му оставља сву своју имовину или један њен део у наслеђе није уговор о наслеђивању него је то уговор о отуђењу уз накнаду свих непокретних ствари које припадају примаоцу издржавања у време закључења уговора или одређеног дела тих ствари, чија је предаја даваоцу издржавања одложена до смрти примаоца издржавања.⁵⁷ У периоду након доношења Савезног закона о наслеђивању 1955. у доктрини су истакнута супротстављена схватања у вези са природом овог уговора. Са једне стране, истакнуто је мишљење да овај уговор представља модалитет уговора о наслеђивању што произлази из тога да законодавац није предвидео уговор о доживотном издржавању као посебну категорију уговора, већ је само предвидео једну врсту таквог уговора и то оног

⁵⁵ Вид. М. Станковић, *Уговорно наслеђивање између супружника*, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2015, 503; Б. Стјепановић, *op. cit.*, 184-189.

⁵⁶ О историјском развоју уговора о доживотном издржавању у домаћем праву, вид. В. Петровић, *Настанак уговора о доживотном издржавању*, Страни правни живот бр. 57 (3), 2013, 363-379.

⁵⁷ Вид. Ј. Радмиловић, *Закон о наслеђивању објашњен одлукама Савезног врховног суда, републичких врховних судова и Врховног суда Аутономне Покрајине Војводине*, Службени лист, Београд, 1961, 45-48. Данас је слична дефиниција уговора о доживотном издржавању садржана у Закону о наслеђивању Републике Српске. Вид. чл. 139 Закона о наслеђивању Републике Српске, *Службени гласник Републике Српске*, бр. 1/2009, 55/2009 – испр., 91/2016, 28/2019 – одлука УС и 82/2019.

Ђорђе Марјановић, Допуштеност уговора о доживотном издржавању између супружника: нормативне дилеме ... (стр. 43-62)

код којег прималац издржавања изјављује да оставља даваоцу издржавања у наслеђе сву своју имовину или један њен део.⁵⁸ Овакво схватање, произлазило је из могућности да обавеза доживотног издржавања буде предвиђена различитим уговорима, а да је законодавац нормирао само онај уговор код којег се обавеза примаоца издржавања везује за тренутак његове смрти. Са друге стране, још тада, поједини аутори су указивали да је уговор о доживотном издржавању облигационоправни уговор, чије је једино наследно дејство у томе што се због његовог дејства из састава заоставштине искључују извесна добра. Разлог за њихово искључење лежи у чињеници да та добра у тренутку смрти примаоца издржавања више нису његова имовина, будући да је њима располагао уговором о доживотном издржавању, док је пренос њихове својине одложен до његове смрти.⁵⁹ Данас, поједини аутори који коментаришу ово нормативно решење, указују да из оваквог начина одређења уговора о доживотном издржавању произлази дилема, да ли је циљ уговора о доживотном издржавању кауза обезбеђење доживотног издржавања или располагање за случај смрти.⁶⁰ Такође, заступљено је и схватање да законодавац првобитним дефинисањем уговора о доживотном издржавању није конституисао посебан именовани уговор облигационог права, већ је извршио својеврсну „законску конверзију“, услед чега је експлицитно одређено да се ништав уговор о наслеђивању преображава у други, пуноважан уговор који производи слична правна дејства.⁶¹

Примењујући упоредноправни метод, уочавамо неколико нормативних решења која су од значаја за сагледавање односа између уговора о доживотном издржавању и уговора о наслеђивању, а нарочито у контексту закључења ових уговора између супружника. Тако, у праву Швајцарске предвиђено је да се на уговор о доживотном издржавању закљученом између оставиоца као примаоца издржавања и његовог наследника као даваоца издржавања примењују правила којима се регулише уговор о наслеђивању.⁶² У праву Македоније предвиђено је да је уговор о наслеђивању недопуштен осим уколико наследство није остављено као накнада за примљено издржавање.⁶³ Уочава се да је најближа нормативна веза између уговора о доживотном издржавању и уговора о наслеђивању у праву Мађарске. У праву Мађарске, уговор о доживотном

⁵⁸ Б. Салихагић, *Уговор о доживотном издржавању у корист трећег у свјетлу одредбе Закона о наслеђивању*, *Анали Правног факултета Универзитета у Београду* бр. 4, 1956, 385-386.

⁵⁹ Б. Благојевић, *Наследно право ФНРЈ*, Београд, 1955, 317-318.

⁶⁰ Т. Ђурђић Милошевић, *Наследноправни уговори као перспектива српског наследног права*, Крагујевац, 2024, 84.

⁶¹ Д. Ђурђевић, *Нормативно уобличавање уговора о доживотном издржавању у Скици за законик о облигацијама и уговорима и у Преднацрту грађанског законика Републике Србије*, *Анали Правног факултета Универзитета у Београду* пос.број/2022, 2022, 315.

⁶² М. Станковић, *op. cit.*, 229.

⁶³ Д. Мицковик, А. Ристов, *Наследно право*, Скопје, 2020, 39.

издржавању дефинише се као уговор којим се именује наследник који уједно има обавезу да обезбеђује издржавање и негу примаоца издржавања током његовог живота.⁶⁴ Осим тога, примењујући метод анализе теоријске грађе, уочавамо да је један од основних разлога због којих се закључује уговор о наслеђивању у другим државама у којима је овај уговор дозвољен, обезбеђивање неге односно издржавања. Таква могућност предвиђања обавезе доживотног издржавања у уговору о наслеђивању је могућа, с обзиром да овај уговор може бити и теретан. Примера ради, у праву Немачке дозвољен је теретни уговор о наслеђивању код којег завешталац именује сауговорника или треће лице за свог наследника, а сауговорник се обавезује да га за то издржава.⁶⁵ Уочавамо и да аутори из оних држава у којима је уговор о наслеђивању забрањен разматрају потребу његовог нормирања управо указујући на могући значај овог уговора у контексту могућности обезбеђивања доживотног издржавања.⁶⁶

Применом нормативног, историјскоправног и упоредноправног метода уочава се вишеструка повезаност уговора о доживотном издржавању и уговора о наслеђивању. Она се, пре свега, огледа у нормативном развоју уговора о доживотном издржавању, чије је увођење у домаћи правни систем временски уследило након што је уговор о наслеђивању постао недопуштен у домаћем праву. Осим тога, у правним системима који познају и уређују уговор о наслеђивању, обавеза доживотног издржавања представља или саставни елемент законске дефиниције овог уговора или један од најчешћих разлога његовог закључења. Полазећи од тога, сматрамо да нормативне измене којима би се искључиво између супружника допустило закључење уговора о наслеђивању, уз истовремену забрану закључења уговора о доживотном издржавању, не би суштински утицале на могућност уговарања обавезе доживотног издржавања међу њима. Наиме, уговор о наслеђивању одликује се довољном флексибилношћу да његова садржина може обухватити и обавезу доживотног издржавања, тако да би супружници и даље могли да обезбеде доживотно издржавање путем овог уговора.⁶⁷ Стога, као кључно питање приликом евентуалних нормативних измена, треба поставити оно које се односи на тачке разграничења између уговора о доживотном издржавању и уговора о наслеђивању. При томе, мишљења смо да је потребно уважити да супружници могу имати интерес да између себе уговоре обавезу доживотног

⁶⁴ Вид. Ј. Салма, *О кодификационом историјату мађарског грађанског права и о новом мађарском грађанском закону*, *Анали Правног факултета Универзитета у Београду* бр. 62 (2), 2014, 64; Н. Molnar, *The Law of Succession in the New Hungarian Civil Code*, In: *New Civil Codes in Hungary and Romania* (eds. A. Menyhárd, E. Veress), Cham 2017, 203-204.

⁶⁵ Д. Ђурђевић, *Увођење уговора о наслеђивање у српско право*, *Анали Правног факултета Универзитета у Београду* бр. 57 (2), 2009, 191.

⁶⁶ D. Hacker, *op. cit.*, 158.

⁶⁷ Т. Ђурђић Милошевић, *op. cit.*, 86.

издржавања. Истовремено, потребно је анализирати и питање оправданости нормативног решења према којем би се нормативне измене у вези са забраном закључења уговора о доживотном издржавању и допуштања закључења уговора о наслеђивању односиле само на уговорне односе између супружника. Имајући у виду значај наведених питања, њихова детаљнија анализа биће предмет наших наредних истраживања.

V ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Резултати спроведеног истраживања указују да је, према важећем праву, уговор о доживотном издржавању између супружника дозвољен уколико из околности конкретног случаја произлази да обавезе даваоца издржавања по свом обиму, интензитету и садржини превазилазе уобичајене обавезе које произлазе из брачног односа. Нормативно дефинисање критеријума према којима би се цениле околности таквог вида издржавања не чини нам се одговарајућим, имајући у виду природу уговора о доживотном издржавању и разноврсност животних ситуација у којима се може јавити потреба за закључењем уговора о доживотном издржавању. Утврђивање постојања таквог интензитета обавеза даваоца издржавања несумњиво ће бити праћено тешкоћама и дилемама које ће судска пракса морати да превазиђе у сваком конкретном случају. Пред судовима се, стога, поставља изазов успостављања равнотеже између поштовања обавеза које произлазе из брака, интереса супружника да своје односе уреде путем уговора о доживотном издржавању и интереса нужних наследника и поверилаца. Приликом успостављања такве равнотеже неопходно је уважити чињеницу да, у складу са савременим демографским трендовима и променама у структури породичних односа, супружници могу имати оправдан интерес да путем уговора уреде међусобне обавезе у вези са доживотним издржавањем. Чини нам се да такав интерес супружника није увек био у довољној мери препознат у домаћем праву, услед чега су у теорији присутна различита схватања о допуштености уговора о доживотном издржавању између супружника.

У случају прихватања решења из Нацрта грађанског законика, према којем би била уведена могућност закључења пуноважног уговора о наслеђивању између супружника, уз истовремено искључење могућности закључења пуноважног уговора о доживотном издржавању између њих, не би у потпуности била искључена могућност уговорног уређивања обавезе доживотног издржавања, већ би такво уређивање било могуће посредством других правних инструмената. Испитивање сличности и разлика између различитих сродних уговора могло би пружити одговор на питање који правни инструмент омогућава успостављање адекватног баланса између различитих правно релевантних интереса. Сматрамо да је неопходно спровести свеобухватно и систематизовано истраживање ради разграничења различитих

сродних уговора код којих обавеза доживотног издржавања може бити предмет уговорног уређења.

Dorđe Marjanović*

THE PERMISSIBILITY OF LIFE CARE CONTRACTS BETWEEN SPOUSES: NORMATIVE DILEMMAS IN THE CONTEXT OF CONTEMPORARY FAMILY CHALLENGES

Summary

The subject of the paper is the issue of the permissibility of life care contracts between spouses under Serbian law. This issue is examined from two perspectives: first, by considering the current legal framework and, second, by examining the possible regulation of the obligations arising from life care contracts if certain solutions contained in the Draft Civil Code of the Republic of Serbia were adopted. The Draft Civil Code provides for the possibility of permitting the conclusion of inheritance contracts between spouses, while simultaneously prohibiting the conclusion of life care contracts between them. In the first part of the paper, the author examines the subject matter of the life care contract with the aim of considering the obligations of the care provider and the care recipient. In the second part of the paper, by applying the normative, doctrinal, comparative law, and case law methods, the author identifies the arguments pro et contra regarding the permissibility of life care contracts between spouses. In the third part of the paper, by applying methods commonly used in legal research, the author examines the relationship between life care contracts and inheritance contracts with the aim of determining whether an obligation of lifetime care could be provided for by an inheritance contract if such a contract were permitted under Serbian law. The paper concludes that the conclusion of a life care contract between spouses is permissible under the current legal framework, whereas, if the proposal analyzed in the Draft Civil Code were adopted, spouses would regulate their relationship concerning lifetime care through other legal instruments.

Key words: *life care contract, inheritance contract, succession contracts, contracts in succession law.*

* Junior Research Assistant, The Institute of Comparative Law, Belgrade, Republic of Serbia.